

osnovni cilj: takvom horizontalnom povezanošću usmena se književnost ne bi organski uklopila u tokove nacionalne povijesti književnosti. Na temelju često zane-
marenih razlika između usmene i pisane književnosti: relativna uloga pojedinca
— stvarioca, stoljetna postojanost vrsta te bogatstvo i životnost varijanata — M.
Bošković—Stulli mišljenja je da građu treba razvrstavati tipološki: „... te unutar
okvira njezinih vrsta ispitivati povijesne i književne utjecaje i promjene same te
građe.” (str. 245)

2) Pišući o problemu nacionalnih okvira u kojima će se prikazati usmena
književnost, autorica ukazuje na uzajamne veze usmene književnosti Hrvata i Srba
kao i na mogućnost rješenja kako se usmena književnost u odnosu na nacionalnu
pisanu književnost ne bi promatrala kao nešto eksteritorijalno: „Uza sve što je
zajedničko, brižljivo bi se analizirale one karakteristike kojima se usmena književ-
nost odlikuje na hrvatskom području, odnosno u pojedinim njegovim regijama.”
(str. 254)

U zamišljenoj povijesti usmene književnosti, autorica razlikuje opći dio koji
bi obuhvatio historiografiju nauke o usmenoj književnosti, komparativna prouča-
vanja, odnos pisane i usmene književnosti, položaj među etnografijom i književ-
nošću, usmenost, varijativnost, tradiciju i improvizaciju, kazivača i kolektiv, his-
toričnost, nacionalnu i regionalnu pripadnost; i glavni dio povijesti koji bi obuhva-
tio „samu usmeno književnu građu raspoređenu prema njenim pojedinim vrstama
...”: poezija (epika i lirika), proza (pripovijetke — u užem značenju —, predaje
i legende), tzv. „male vrste” (poslovice, zagonetke, uzrečice, pitalice, kletve, zakli-
njanja (basme), brojalice, molitvice, rugalice i dr.) i dramske oblike.

Posebno mjesto u ovom izlaganju ukazano je širokom i neistraženom podru-
čju tzv. pučke književnosti, koja traje s veoma starom tradicijom od srednjeg vije-
ka do danas kao prelazni oblik između usmene i pisane književnosti.

Na naučnom skupu, *Olinko Delorko* donio je plan za „Pregled literature i iz-
vora za izradu bibliografije narodne književnosti”. „Pregled” će obuhvaćati pet
glavnih dijelova: 1) dosadašnje bibliografije (koje su sve fragmentarne); 2) publi-
cirane zbirke (pregled koji već posjeduje Institut za narodnu umjetnost); 3) pri-
kaz bibliografije tekstova u periodici; 4) prikaz iscrpnih kritičkih bibliografija
pojedinih priloga u časopisima (štamparskom greškom na strani 262. (prvi redak)
stoji da je takva bibliografija objavljena umjesto: obavljena); 5) pregled stanja
rukopisnih zbirki.

Bez ovakva „Pregleda”, nije ni potrebno posebno naglašavati, bilo bi nemogu-
će pristupiti izradi znanstvene povijesti usmene književnosti u sklopu povijesti
novije hrvatske književnosti.

Divna Zečević

RAD XI-og KONGRESA SAVEZA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE U NOVOM
VINODOLSKOM 1964. Glavni urednik VINKO ŽGANEC, Zagreb 1966, 542 str.

Ova pozamašna knjiga obuhvaća tekstove 59 pročitanih kongresnih referata.
To je uobičajen prosjek svakogodišnjih kongresa Saveza folklorista, koji zas-
trašuje svojom golemošću, kako za vrijeme kongresa, dok se predavači smjenjuju
na tekućoj vrpci, tako i u objavljenim zbornicima.

I po tematici, i po metodološkom pristupu, i po nivou raspravljanja prilozii
su veoma raznoliki. Zbog toga ovaj kongresni zbornik Saveza folklorista, slično
kao i dosadašnji, nema pročišćene fizionomije, pretrpan je, ali sadrži i istinski
vrijednih pojedinačnih članaka.

Današnji će se prikaz zadovoljiti time da informira samo o glavnim temama
i imenima autora, domaćim i stranim, ostavljajući čitaocima da sami pobliže
upoznaju one priloge za koje imaju interesa; posebno će se govoriti samo o
jednome članku koji se autoru ovog prikaza čini specijalno zanimljivim.

Kongresna tematika obuhvatila je pet osnovnih tema, od kojih su dvije
u godini 1964. bile jubilarne, a prva je tema, prema vrlo dobrom običaju svih

dosadašnjih kongresa, bila posvećena folklornom stvaralaštvu kraja u kome se održava kongres. Teme su ove:

1. Folklor Hrvatskog primorja i Kvarnerskih otoka;
2. Mažuranići i narodno stvaralaštvo (povodom 150 — godišnjice rođenja Ivana Mažuranića);
3. Folklor u djelima Vuka Stefanovića Karadžića (povodom 100 — godišnjice njegove smrti);
4. Narodno stvaralaštvo oko smrti. Pogrebni običaji;
5. Estetika narodnog stvaralaštva i današnja umjetnost.

O prvoj temi dali su svoje priloge: R. Matejčić, A. Radetić, D. Ježić, J. Ribarić-Radauš, V. Fajdetić, I. Jelenović, B. Putilov, M. Sertić, N. Bonifačić Rožin i A. Freudenreich. — O drugoj temi: Lj. Jonke, J. Vuković, S. Orović, T. Čubelić, J. Vukmanović, A. Nametak, V. Antić i M. Slijepčević. — O trećoj temi: D. Nedeljković, R. Medenica, M. Radovanović, J. Markl, M. Lalević, M. Bošković-Stulli, K. Horálek, S. Zečević, M. Kosová, C. Romanska, Ž. Mladenović, N. Martinović, V. Gusev, G. Dobrašinović, H. Polenaković, S. Roca i Ž. Ilić. — O četvrtoj temi: Z. Kumer, Lj. Simić, R. Polenaković, M. Krasnići, V. Gašpariková, T. Čubelić, R. Kajmaković, J. Dopuda, M. Obradović, S. Zečević, M. Kiss, D. Antonijević, A. Lainović, V. Pankova, A. Nazor, A. Freudenreich, D. Stockmann i E. Comisel. — O petoj temi: D. Nedeljković, H. Peukert, Z. Horáková, R. Pejović, P. Binguć i S. Burlasová.

Kako je već rečeno, posebno ću se osvrnuti samo na jedan referat; to je referat H. Peukerta »O estetičkim kriterijima narodnog pesništva«. Problem koji je u njemu pokrenut čini mi se značajnim za folkloristiku.

Jedna je od središnjih misli Peukertova referata u tome da estetsku vrijednost narodne pjesme treba mjeriti jedino estetskim mjerilima onih u čijoj sredini pjesma živi. Da ne bih autora eventualno pogrešno interpretirala, navest ću njegove riječi: »Ne rešava intelektualac N.N. da li je narodna pesma lepa ili nelepa, nego narod (u folklornom smislu), pri čemu mogu da budu oprečne ocene između N. N. i naroda. Dakle, kad je narodna pesma daleko raširena i ima se dokaza da se pevala ili peva rado, znači da zadovoljava narod očevidno i u pogledu sadržajne i estetske strane, dakle je adekvatna njegovoj izražajnoj potrebi. Istraživač nema razloga da takvu pesmu odbije kao banalnu, nego mora, naprotiv, na njoj da proučava zakonitosti folklornog stvaralaštva i stekne punovažna merila, čak ako ona i odstupaju od njegove lične idealne slike narodne pesme« (str. 470).

Držim da je veoma značajan problem sociološkog ispitivanja pučke estetike i da narodnu poeziju nužno treba proučavati i sa gledišta pojma o lijepome u onih koji pjesme stvaraju, prenose i primaju. Treba proučiti i sve mijene koje nastaju u pučkim estetskim pojmovima, istražiti, npr., pod kojim okolnostima u narodu živi i smatra se »lijepom« klasična lirska narodna pjesma ili balada, a uz nju paralelno, u istoj sredini, i rimovane novije pjesme o kojekakvim drastičnim umorstvima, ljubavnim nevjerama, ili čežnjive sentimentalne pjesme o »bajnim djevama« i sl. Potpuno se slažem s Peukertom u tome da su sve pjesme koje se rado pjevaju adekvatne izražajnoj potrebi onih koji ih prenose, pa da su — tako promatrane — na svoj način lijepe. Njegova se primjedba o »intelektualcu« N. N. odnosila se na mene (v. bilj. na str. 470), ili tačnije na jedan dio mog prikaza Peukertove knjige *Serbokroatische und makedonische Volkslyrik* (objavljen u *Umjetnosti riječi* 1962. br. 4). Zbog toga, a i zato što se s njegovom iznesenom mišlju ipak u biti ne slažem, dodat ću i ovo: sociološko estetski pristup narodnim pjesmama samo je jedan od mogućih pristupa. Kada bismo se jedino njime zadovoljili i ocjenjivali poetski domet narodnih pjesama isključivo prema mjerilima onih u čijoj sredini pjesme žive, značilo bi da narodnu poeziju ne priznajemo umjetnošću koja i nama govori pjesničkim jezikom i koju mo-

žemo doživljavati na isti način kao i svu ostalu poeziju; značilo bi da je proučavamo samo kao sociološki fenomen.

Kada sam u svome prikazu Peukertove knjige napisala da je jedna pjesma, u kojoj je autor vidio »savršenu sadržajno-arhitektonsku raščlanjenost«, zapravo banalna, s otrcanim rimama itd., mislila sam na stihove poput ovih:

»Karanfile, ti si moje cveće,
tebe druga nikad nosit neće«

Mislila sam na relativno noviji ukus palanke koji je proniknuo i u neke klasične narodne pjesme i poremetio njihov dotadašnji sklad unoseći sentimentalni ton i njemu adekvatne šablonske rime poput cveće, voće, neće, sreće... i sl. Možda sam pretjerala u negativnoj ocjeni spomenute pjesme (v. *Lieder-Beiheft*, str. 29), ali kada bih je držala vrijednom samo zato što se »pevala i peva rado«, morala bih rezignirati pred bilo kakvom mogućnošću pristupanja narodnim pjesmama kao poeziji. Najznačajnija je ipak okolnost da Peukertova knjiga o narodnoj lirici sa svim finesama istražuje formu lirske pjesme — stih i strofu, pripjev, kompoziciju, paralelizme, gradacije, poantu, formule, te na tom putu traži ljepote narodnih pjesama; dakle prema mjerilima jednoga izgrađenog intelektualnog sistema poetike, s pomoću onakvih kriterija kakvi se, mutatis mutandis, primjenjuju i na ostalu poeziju. Da je Peukertova knjiga bila pisana kao analiza narodne estetike, bio bi i moj osvrt drukčiji.

Peukertov članak iznosi i druga važna pitanja, npr. o primatu kriterija kolektivnosti koji »označava specifikum narodnog pesništva prema umetničkom ili individualnom pesništvu«, te se iz njega mogu odrediti i sva ostala obilježja: anonimnost, varijabilnost, usmena tradicija (str. 471). Kolektivnost tumači autor kao kvalitativnu a ne kvantitativnu kategoriju, s čime se potpuno slažem. No ne bih se posve složila s hijerarhijskom ljestvicom u kojoj je kolektivnost dobila primat za određivanje pojma narodnog pesništva. Taj kriterij, promatran sa sociološkoga gledišta, potpuno je na mjestu. No s gledišta forme u kojoj se javljaju djela usmene književnosti bitan je način njezina funkcioniranja, tj. usmenost. Stoga treba dopustiti nekolikim mjerilima da budu najvažnija, zavisno od toga s kojeg se aspekta pristupa predmetu.

Na kraju, jedno neugodno ali nužno osobno objašnjenje. U svom referatu na str. 472 autor piše: »Bilo bi nenaučno i čisto subjektivno ocenjivanje ako bi se smatralo da nepostojanje sadržajne poente u mnogim srpskohrvatskim i makedonskim narodnim ljubavnim pesmama predstavlja nedostatak, pa bi bilo pogrešno tvrditi da 'se nedostatak ispravlja formalnom tehnikom pesme' (M. Bošković-Stulli (str. 256) podmeće mojem tumačenju taj nazor)«.

Riječi citirane među navodnicima glase u mom izvornom tekstu ovako: »Sličan se neporazum naslućuje i u njegovu tumačenju poante, u shvaćanju da se sadržajni nedostatak tu kompenzira savršenstvom forme«. Te sam riječi napisala imajući na umu jedan Peukertov članak u kojemu je rezimirao neke dijelove spomenute knjige o narodnoj lirici. Napisao je ovo: »Ovaj svršetak pjesme koji ne zadovoljava kao sadržaj... svakako se na savršen način kompenzira strogom formom... On (=završetak) oblikom nadomješćuje nepostojanje sadržajne poante i stvara time punu umjetničku vrijednost svršetka, lirsku poantu pjesme.« (»Dieser vom Inhalt her unbefriedigende Liedschluss... wird nun allerdings in vollendeter Weise durch die gestraffte Form kompensiert... Er (=der Abgesang) vermag gestaltlich die fehlende Inhaltspointe zu ersetzen und ergibt damit einen künstlerisch vollwertigen Liedschluss, eine lyrische Liedpointe...« (Rad kongresa folklorista VI, Ljubljana 1960, str. 348).

Dopuštam da sam u svom prikazu Peukertovu misao iznijela donekle nepotpuno, ne osvrnuvši se na njegovu psihološko tumačenje nepostojanja sadržaj-

ne poante. No bilo mi je prvenstveno do toga da istaknem nedjeljivost tzv. sa držaja i tzv. forme nasuprot citiranoj Peukertovoj misli. Za tešku i nezasluženu optužbu podmetanja nisam dala zaista nikakva povoda. Želim vjerovati da je autor upotrijebio tu riječ samo zato što kao stranac nije osjetio svu njezinu težinu.

S Peukertovim se člankom može diskutirati i ne prihvaćati neka njegova rješenja, ali po ozbiljnosti odabiranja i pronicanja u probleme on je jedan od najvrednijih priloga u Radu XI-og kongresa Saveza folklorista.

Maja Bošković Stulli

NARODNO STVARALAŠTVO — FOLKLOR. Organ Saveza udruženja folklorista Jugoslavije. Glavni i odgovorni urednik DUŠAN NEDELJKOVIĆ. Sv. 9—25, Beograd 1964—1968.

Prvih osam brojeva, izašlih u godinama 1963—1964, prikazano je u *Narodnoj umjetnosti* III, 1964/65. Sada prikazujemo daljnje brojeve, izašle u godinama 1964—1968.

Svesci 9—10 i 11 povezani su sa jubilejem V. Karadžića, a u svesku 12 štampani su materijali sa simpozija o radničkom folkloru. U svesku 13—14 obrađuju se različiti problemi. Svezak 15—16 posvećen je uspomeni preminuloga slovenskog etnografa Ivana Grafenauera (umro 1964), a u svesku 17—19 štampani su materijali II internacionalnog simpozija o radničkoj pjesmi, koji je održan u Velenju od 12—14. IX 1965. Svesci 20, 21 te 22—24 donose različite članke s područja folklorne problematike, a svezak 25 posvećen je akademiku Vinku Žgancu.

Najviše članaka govori o radu i ličnosti Vuka Karadžića, prvenstveno u spomenutim svescima 9—10 i 11.

U članku „Vuk folklorist u kulturnoj revoluciji našeg doba“ (sv. 9—10) *D. Nedeljković*, osvrćući se suviše kritički na neke misli Škerlića, Savkovića i Belića, na kraju glorifikatorski zaključuje: „Mi smo, međutim, ovde, nasuprot svakom kolebljivom reformističkom tumačenju Vukove istorijske pojave uopšte, a za današnjicu posebno, obradili tek samo jednu od bitnih karakteristika Vuka folkloriste, naime karakteristiku nosioca misli celoga naroda u kulturnoj revoluciji našega doba“ U prilogu „Vukova ličnost internacionalnoga ranga“ (sv. 9—10) *Peukert* ističe Vukovu ulogu i kaže da je Vuk u stvari kao nijedan drugi Srbin, svojim učestvovanjem u raspravama vođenim na međunarodnom planu, i sam postao ličnost internacionalnog ranga. Pri tom, uvijek je ostao Srbin, bez koga bi se jedva mogao i zamisliti razvitak njegova naroda u priznatu naciju“. O tome da li Vukov zbornik treba da sadrži 4 ili 12 knjiga, piše *Ž. Mladenović*, opredjeljujući se za 12, s time što bi se izdvojilo ono što je Vuk sam odabrao i izdao (sv. 9—10). Da Vukove pripovijetke „Zlatna jabuka i devet paunica“ i „Baš—Čelik“ pripadaju svojim glavnim dijelom istome tipu pripovijedaka, objašnjava u svom članku *K. Horalek* (sv. 9—10). U članku „Azadovski o Vuku Karadžiću u istoriji ruske i svetske folkloristike“ (sv. 9—10) *M. Radovanović* zaključuje da je „Azadovski ličnost Vuka Karadžića kao naučnika folkloristu prikazao sa dubokom naučnom objektivnošću, i njegovu delo u folkloristici postavio na zasluženo mesto u osnove kako srpske i jugoslovenske, tako i opšteslovenske i opšteevropske nauke o folkloru“. *D. Dević* govori o šest melodija koje je Vuk zabilježio u svojoj zbirci iz 1815 (sv. 9—10). O temi »Vuk Karadžić i ruska folkloristika« (sv. 11) piše *V. Gusev*, a o utjecaju Vuka i srpskohrvatske pjesme na književnost slovačkog romantizma piše *Z. Klátnik* (sv. 11). Ostale su teme: »Vukov 'Rječnik' — leksikon etnografije i folkloristike i njegova knjiga 'Život i običaji naroda srpskog'« (*M. Barjaktarović*, sv. 9—10). »O Vukovu zabavniku 'Danici'« (*G. Dobrašnović*, sv. 11) te »Vuk Karadžić u Muzeju braće Grim« (*D. Antonijević*, sv. 13—14). Po jedan članak posvećen je Korneliju Stankoviću kao nosiocu Vukovih ideja (*Z. Kućukalić*, sv. 13—14), narodnom pjevaču Tešanu Podrugoviću (*M. Slijepčević*, sv. 13—14) i Mažuranićevu odnosu prema narodnoj poeziji (*K. Georgijević*, sv. 9—10).

U 12. svesku objavljeno je 10 saopćenja održanih na simpoziju o radničkom folkloru u Nikšiću u oktobru 1964: »Problemi razvitka današnjeg radničkog fol-